

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХІ УЧИТЕЛІВ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Анотація. У статті розкрито сутність поняття професійна підготовка майбутніх учителів, висвітлено наукові погляди на проблему професійної підготовки майбутніх учителів. Розглянуто найважливіші характеристики, що мають формуватися у майбутніх учителів у вищих навчальних закладах у процесі професійної підготовки та охарактеризовано основні професійно-педагогічні вміння, якими має володіти майбутній фахівець. На основі аналізу різних трактувань сутності професійної підготовки майбутнього вчителя у науковій педагогічній думці запропоновано власне формулювання цього поняття.

Ключові слова: професійна підготовка майбутніх учителів, вища школа, професіоналізм, знання, вміння.

Vita Bezlyudna, Ph.D. (Pedagogics), associate professor,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

FUTURE TEACHERS PROFESSIONAL TRAINING IN HIGHER EDUCATION AS A SCIENTIFIC PROBLEM

Summary. The problem of professional teachers training for many years has been and remains a priority in teaching science and practice. Today the idea of professionalization in the preparation of future teachers in educational institutions of higher education is gaining its relevance in terms of development. Among the objectives of higher vocational school takes priority – improving the quality of future teachers training.

The essence of the concept of future teachers professional training is opened in the article, the scientific views on the problem of training future teachers in higher

education is highlighted here. The most important characteristics that should form the future teachers in higher education institutions in the process of professional training are considered by the author (rationalism and pragmatism; high level of professionalism; activity, efficiency, mobility; sense of responsibility, ability to work; the ability to quickly navigate the situation, make decisions; respect for labor, the need to raise the level of knowledge; availability of culture, business ethics and communication). The issue of professional training is devoted series of researches, in which are shown its different aspects. This definition was studied by such scientists: A. Abdulina V. Bereka, M. Bubnova, I. Zyazyun, N. Ignatenko, Yovenko L., V. Kuz, O. Misechko, A. Pavlik, L. Polishchuk, L. Khomich, L. Khoruzha and others. Based on the analysis of different interpretations of the concept of future teachers professional training in pedagogical scientific ideas the author proposed her own interpretation of this term: *the system of organizational and educational activities oriented on personal development of its purpose and final result which perform the professional and educational activities.*

Keywords: future teachers professional training, professionalism, knowledge and skills.

Постановка проблеми. Проблема професійної підготовки вчителя протягом багатьох років була і залишається пріоритетною в педагогічній науці і практиці. Сьогодні ідея професіоналізації у підготовці майбутніх учителів у вищих навчальних педагогічних закладах набирає своєї актуальності в умовах розвитку. Серед завдань вищої професійної школи пріоритетне місце посідає – підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів. Усвідомлення важливості змін, що обумовлені змінами замовлення суспільства на підготовку педагогічних кадрів сприяє забезпеченню нової якості професійної підготовки фахівців освітньої сфери.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Педагогічне осмислення професійної підготовки майбутніх учителів здійснили у своїх дослідженнях

О. Абдуліна, В. Берека, М. Бубнова, І. Зязюн, Н. Ігнатенко, Л. Йовенко, В. Кузь, О. Мисечко, О. Павлик, Л. Поліщук, Л. Хомич, Л. Хоружа та ін.

Мета статті – розкрити сутність поняття професійна підготовка майбутніх учителів, висвітлити наукові погляди на проблему професійної підготовки майбутніх учителів у системі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Вагомий внесок у наукове осмислення професійної підготовки майбутніх учителів як цілісної системи здійснили у своїх працях О. Абдуліна, В. Берека, Л. Йовенко, О. Мисечко, Л. Хомич та ін. Так, О. Абдуліна стверджує, що цю систему об'єднують відносно самостійні, але взаємопов'язані та взаємозумовлені підсистеми: суспільно-політична, спеціально-наукова, психолого-педагогічна й загальнокультурна. У цій системі «загальнопедагогічна підготовка» розглядається не лише як підсистема, а й як компонент професійної підготовки [1]; як сукупність взаємозв'язаних засобів, методів і прийомів, необхідних для створення організованого, цілеспрямованого педагогічного впливу на формування особистості із заданими якостями; забезпечення виконання ціннісно-змістових, нормативних, технологічних і процесуально-результативних функцій педагогічної діяльності, що сприяє досягненню поставлених цілей розвитку людини розглядає її В. Берека [2, с. 4]. Л. Йовенко поділяє підготовку майбутніх учителів на загальноосвітню, професійну та спеціальну: загальноосвітня – це оволодіння студентами загальноосвітніми знаннями; професійна підготовка – забезпечення людини певною сумою знань, умінь і навичок, необхідних у конкретній галузі діяльності – педагогічній, виробничій, економічній, естетичній та ін.; спеціальна підготовка – ґрунтовне оволодіння студентами спеціальними знаннями, опанування специфічними вміннями та навичками передачі їх учням у процесі майбутньої професійної діяльності в школі [5, с. 56]. Система загальнопрофесійної підготовки, за Л. Хомич реалізується через такі напрями: світоглядно-культурологічний, психолого-педагогічний та фахово-методичний [11, с. 107]. Як цілісну, динамічну педагогічну систему, здатну до

саморозвитку, що характеризується специфічними закономірностями, єдністю змісту, цілей і засобів, спрямовану на формування професійної компетентності, загальної й професійної культури, творчого мислення майбутнього вчителя і його готовності до професійного саморозвитку трактує О. Мисечко [8].

У розвитку сучасної теорії і практики накопичені значні напрацювання у яких розкрито зміст дефініції «професійна підготовка майбутнього вчителя». Істотне значення мають у цьому плані визначення сучасних вітчизняних науковців. Так, М. Бубнова акцентує увагу на тому, що під поняттям «професійна підготовка майбутнього вчителя» в педагогіці й методиці розуміється єдність змісту, структури, цілей навчання й виховання студентів, способів реалізації набутих знань, навичок і вмінь у роботі з учнями. Зауважено, що професійна підготовка має подвійне значення і повинна розглядатися як процес (навчання) та як результат (готовність), визначається сукупністю вимог, що висувуються до певного фахівця [3, с. 18].

Дещо інших поглядів дотримується Л. Поліщук, розуміючи під професійною підготовкою майбутніх учителів цілеспрямований, планомірний і організований процес педагогічних впливів, як у процесі навчання, так і в позааудиторний час, унаслідок чого у студентів формуються професійно-значущі та особистісні якості, вони оволодівають професією і спеціальністю [10].

Згідно з визначенням О. Павлик, «професійна підготовка майбутнього вчителя – цілісний процес засвоєння та закріплення загально-педагогічних і спеціалізованих знань, умінь і навичок, результатом якого вважається вироблення у майбутніх учителів готовності до професійної діяльності» [9].

Зіставлення та аналіз цих дефініцій дають змогу помітити, що в обох випадках професійна підготовка майбутніх учителів розглядається як професійне навчання студентів і відображає процес здобуття ними знань, умінь і навичок. Проте професійна підготовка майбутніх учителів не може обмежуватися оволодінням лише процесуальним аспектом. Необхідна також цілеспрямована діяльність із формування та розвитку професійних та

особистісно значущих якостей, що забезпечують результативність обраної діяльності.

Найбільш повне визначення цього поняття запропонувала у своєму дослідженні Л. Хоружа, яка розглядає професійну підготовку майбутнього вчителя у широкому значенні – як сукупність теоретичних знань, практичних умінь, досвіду та особистісних якостей учителя, діалектичний перебіг яких забезпечує ефективність та результативність педагогічної дії [12, с. 18].

У розмежуванні змісту окреслених вище понять нам імпонують погляди В. Кузя який наголошує, що «в освіті нині чітко окреслюється зміщення акцентів – від навчання абстрактних істин до оволодіння практичними конкретними корисними знаннями виховання мотивації до самовдосконалення і підготовки, до реальних умов життя, до нестабільності та невизначеності в ньому» [7, с. 1]. Базуючись на таких ідеях науковець окреслює портрет сучасного вчителя, на досягнення якого має спрямовуватися навчально-виховний процес у педагогічному університеті, а саме:

- наявність професійних, загальнонаукових та особистісних рис, що мають формуватися в гармонії зі шкільною концепцією, відповідати потребам сучасної школи;

- віра в обдарування кожної без винятку дитини;

- сповідування принципу природовідповідності;

- володіння найновішими педагогічними технологіями (індивідуалізації та диференціації навчання, електронно-інформаційними, педагогіки співробітництва, новим глобальним педагогічним мисленням);

- наявність творчих, дослідницьких, експериментаторських умінь, прагнення до розробки і впровадження в практику нових прогресивних технологій та власних дидактичних і виховних знахідок [6, с. 34].

Серед найважливіших характеристик, що мають формуватися у майбутніх учителів ВНЗ у процесі професійної підготовки, Н. Ігнатенко називає: раціоналізм і прагматизм; високий рівень професіоналізму; активність, діловитість, мобільність; почуття відповідальності, вміння працювати; вміння

швидко орієнтуватися у ситуації, приймати рішення; повагу до праці, потребу підвищувати рівень своїх знань; наявність культури, ділової етики і спілкування [4, с. 10].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз різних трактувань сутності професійної підготовки майбутнього вчителя у ВНПЗ дав змогу запропонувати власне формулювання цього поняття. Отже, під професійною підготовкою майбутнього вчителя розуміємо систему організаційно-педагогічних заходів, зорієнтованих на особистісний його розвиток, метою і кінцевим результатом якого має стати готовність до виконання професійно-педагогічної діяльності. Відтак, перспективи подальших досліджень вбачаємо у теоретичному вивченні наукових підходів до розкриття основних ознак професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов й більш глибокому аналізі дефініції «учитель іноземної мови».

ЛІТЕРАТУРА

1. Абдуллина О. А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования / О.А. Абдуллина. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Берека В. Є. Теоретико-методичні основи фахової підготовки магістрів з менеджменту освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / В. Є. Берека. – К., 2008. – 42 с.
3. Бубнова М. Ю. Готовність майбутніх учителів математики до Проблеми підготовки сучасного вчителя до професійної діяльності // Дидактика математики: проблеми і дослідження: Міжнародний збірник наукових робіт. – Вип. 33. – Донецьк : Вид-во ДонНУ, 2010. – С. 17–20.
4. Ігнатенко, Н. Новій школі – учитель нового типу / Н. Ігнатенко //Рідна школа. – 2002. – № 7. – С. 10–11.

5. Йовенко Л. І. Підготовка студентів-філологів вищого педагогічного навчального закладу до родинного виховання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Йовенко Лариса Іванівна. – Умань, 2005. – 274 с.
6. Ксендзова, Г. Ю. Перспективные школьные технологии / Г. Ю. Ксендзова – М. : Педагогическое общество России, 2000.– 156 с.
7. Кузь, В. Г. Готуємо кадри для сільської школи / В. Г. Кузь // Педагогічні вісті. – 2001. – № 3. – С. 1.
8. Мисечко О. Є. Формування системи фахової підготовки вчителів іноземної мови у педагогічних навчальних закладах України (початок ХХ ст. – початок 1960-х рр.) : монографія / Мисечко Ольга Євгенівна. – Житомир : Полісся, 2008. – 528 с.
9. Павлик, О. Ю. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх перекладачів до використання офіційно-ділового мовлення: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04: О. Ю. Павлик / Національна академія держ. прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький , 2004. – 19 с.
10. Поліщук Л. П. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців у педагогічних закладах України / Л. Поліщук // Вісн. Житомир. держ. ун-ту. – 2009. – № 48. – С. 112–115.
11. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів:[моногр.] / Л.О. Хомич. – К. : Магістр S, 1998. – 200 с.
12. Хоружа Л. Л. Теоретичні засади формування етичної компетентності майбутніх учителів початкових класів: дис. доктора пед. наук: 13.00.04 / Людмила Леонідівна Хоружа. – К., 2004. – 365 с.

References

1. Abdullina, O. A. Teacher pedagogical training in the system of higher pedagogical education / O. A. Abdullina. – М.: Education, 1990. – 141p. (in Russ.).
2. Bereka, V. Y. Theoretical and methodological basis of professional training Masters in Education Management: Author. Dis. on comp. sciences. Doctor

degree. ped. Sciences specials. 13.00.04 – "Theory and Methods of Professional Education" / V.E. Bereka. – K., 2008. – 42 pp. (in Ukrain.).

3. Bubnova, M. (2010). Readiness of future mathematics teachers to problems of modern teacher to professional activity // Didactic Mathematics: Problems and Investigations International collection of scientific works. – Vol. 33. – Donetsk: Izd Donetsk National University, 2010. – P. 17– 20. (in Ukrain.).

4. Ignatenko, A. N. (2002). New School – a new type of teacher / A. N Ignatenko // Mother School. – 2002. – № 7. – P. 10. (in Ukrain.).

5. Yovenko L. I. Preparing students philologists higher educational institutions for family education: Dis. ... Candidate. ped. Sciences: 13.00.04 / Yovenko Larisa. – Uman, 2005. – 274 p. (in Ukrain.).

6. Ksendzova, G.Y. (2000) Perspektive school technology / G.Y. Ksendzova – Moscow: Russia, Pedobschestvo, 2000. – 156 p. (in Russ.).

7. Kuz, V.G. (2001). Training for rural schools / V. Kuz // Pedagogical news. – 2001. – № 3. – P. 1. (in Ukrain.).

8. Misechko, O. Y. Formation of professional training of foreign language teachers in educational establishments of Ukraine (the beginning of the twentieth century. – Beginning of the 1960s.): Monograph / Olga Misechko. – Exactly: Woodlands, 2008. – 528 p. (in Ukrain.).

9. Pavlik, O. (2004). Professional and educational training of future translators to official-business communication usage: thesis of candidate diss. of ped. sciences: 13.00.04: O. Pavlik / National Academy of State. Border Guard Service of Ukraine. B. Khmelnytsky. – Khmelnytsky, 2004. –19 p. (in Ukrain.).

10. Polishchuk, L. (2009). Features of professional future specialists training in educational institutions of Ukraine / L. Polischuk // Visn. Zhytomyr. state. Univ. – 2009. – № 48. – P. 112–115. (in Ukrain.).

11. Khomich, L.A. Professional and pedagogical training of primary school teachers [monogr.] / L.A Khomich. – K: Master S, 1998. – 200 p. (in Ukrain.).

12. Khoruzha, L. (2004). Theoretical base of ethical competence of future teachers of primary school: diss. of dr. ped. Sciences: 13.00.04 / Ludmila Khoruzha. – K., 2004. – 365 p. (in Ukrain.).